

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Титаренко Олексій Олексійович,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри правоохоронної діяльності
та кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів

У статті досліджено питання кримінальної відповідальності за умисне вбивство (спричинення смерті), нанесення шкоди здоров'ю працівнику правоохоронного органу у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, а також умисне знищення або пошкодження його майна, позбавлення особистої свободи (наприклад, у разі захоплення як заручника) в проєкті нового КК; визначено спірні питання, які потребують вирішення.

Встановлено, що в проєкті КК питання кримінальної відповідальності за заподіяння шкоди працівнику правоохоронного органу не вирішується за рахунок статей Розділу 9.7 «Злочини та проступки проти порядку публічного управління та авторитету держави» (ст.ст. 9.7.3, 9.7.4, 9.7.5 та 9.7.10) та Розділу 8.2 «Злочини та проступки проти сприяння правосуддю та діяльності органів правопорядку» (ст.ст. 8.2.2, 8.2.3). Це питання вирішується за рахунок статей інших розділів Особливої частини проєкту КК, зокрема: Розділу 4.1 «Злочини проти життя людини» (ст. 4.1.5), Розділу 4.2 «Злочини та проступки проти здоров'я людини» (ст.ст. 4.2.6–4.2.8), Розділу 4.3 «Злочини проти ментальної та фізичної безпеки людини» (ст.ст. 4.3.1, 4.3.2), Розділу 4.4 «Злочини проти особистої свободи та гідності людини» (ст. 4.4.5), Розділу 7.1 «Злочини та проступки проти власності на речі» (ст. 7.1.7).

В результаті порівняльного аналізу ст.ст. 345, 347, 348, 349 чинного КК України зі ст.ст. 4.1.5, 4.1.6, 4.2.6–4.2.8, 4.4.5, 7.1.7 проєкту нового КК встановлено, що в своїй більшості в проєкті КК за аналогічні злочини передбачається посилення кримінальної відповідальності. Стверджується, що проєктом КК необґрунтовано встановлено менш суворе покарання за аналогічні дії, передбачені чинними ч. 3 ст. 345, ч. 2 ст. 347, ст. 349 КК України.

Обґрунтована доцільність закріплення в проєкті КК таких ознак, що підвищують ступінь тяжкості злочину: «заподіяння тяжкої шкоди особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків у минулому», «вчинення злочину загальнонебезпечним способом».

Визначені подальші напрями дослідження питання кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів у проєкті КК України.

Ключові слова: проєкт Кримінального кодексу України, злочини проти професійної діяльності працівників правоохоронних органів.

Titarenko Oleksii. Discussion issues of criminal legal protection of professional activity of law enforcement officers in the draft Criminal Code of Ukraine

The article examines the issues of criminal liability for intentional murder (causing death), causing harm to the health of a law enforcement officer in connection with the performance of his official duties, and also a deliberate destruction or damage to his property, taking or holding a law enforcement officer as hostages in the draft of Criminal Code of Ukraine (draft CC) and identified controversial issues that need to be resolved.

It has been established that in the draft CC the issue of criminal liability for causing harm to a law enforcement officer is not resolved through the articles of Chapter 9.7 "Crimes and criminal offences against the order of public management and the authority of the state" (Articles 9.7.3, 9.7.4, 9.7.5 and 9.7.10) and Chapter 8.2 "Crimes and criminal offences against the promotion of justice and law enforcement agencies" (Articles 8.2.2, 8.2.3). This issue is resolved through

the articles of other chapters of the Special Part of the draft of CC, in particular: Chapter 4.1 "Crimes against human life" (Art. 4.1.5), Chapter 4.2 "Crimes and criminal offences against human health" (Articles 4.2.6–4.2.8), Chapter 4.3 "Crimes against the mental and physical security of a person" (Articles 4.3.1, 4.3.2), Chapter 4.4 "Crimes against the personal freedom and dignity of a person" (Art. 4.4.5) , Chapter 7.1 "Crimes and criminal offences against the ownership of things" (Art. 7.1.7).

For the results of a comparative analysis of Art. 345, 347, 348, 349 of the current Criminal Code of Ukraine with Art. 4.1.5, 4.1.6, 4.2.6–4.2.8, 4.4.5, 7.1.7 of the draft new CC, it is established that the draft CC for the most part provides for increased criminal liability for similar crimes. It is alleged that the draft CC unreasonably establishes a less severe punishment for similar actions, the responsibility for which is provided for in Part 3 of Art. 345, Part 2 of Art. 347, Art. 349 of the current Criminal Code of Ukraine.

The expediency of fixing in the draft CC as signs that increase the severity of the crime, such signs as: "causing serious harm to the health of a person in connection with the performance of official duties in the past", "committing a crime with the methods dangerous for the lives of many people" is substantiated.

The further directions of research of a question of criminal and legal protection of professional activity of employees of law enforcement agencies in the draft of the CC are defined.

Key words: *draft of the Criminal Code of Ukraine, crimes against professional activity of law enforcement officers.*

Вже більше ніж два роки в світлі реформування кримінального законодавства увага наукової громадськості, працівників правоохоронних та судових органів прикута до процесу формування нового проекту Кримінального кодексу України (далі – проект КК). Станом на 18 січня 2022 року робочою групою з питань розвитку кримінального права у складі Комісії з питань правової реформи оприлюднено на офіційному вебсайті Нового Кримінального Кодексу оновлений варіант проекту КК [1; 2]. В той же час представляє науковий і практичний інтерес питання удосконалення на законодавчому рівні системи заходів державного захисту працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню ними покладених на них повноважень. Це зумовлено тим, що наявна система норм (ст.ст. 342, 343, 345, 347–349 КК України) [3] про відповідальність за кримінальні правопорушення, що посягають на професійну діяльність працівників правоохоронних органів, залишається суперечливою, а тому залишається актуальним питання трансформації кримінально-правового захисту діяльності цих працівників у контексті підготовки проекту нового КК.

Аналіз останніх (2019–2021 рр.) досліджень вітчизняних вчених (С.В. Єрмолаєва-Задорожня, І.Д. Метельський, М.В. Сийплові, О.О. Кирбят'єв, В.П. Беленок), присвячених проблемам кримі-

нально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів [4–8], показав відсутність у них критичного аналізу положень проекту нового КК. Винятком є дисертаційне дослідження «Кримінально-правова та кримінологічна характеристика погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу» (В.П. Беленок, 2021) [8], в якому це питання розглядається, однак фрагментарно. Остання ситуація скоріше може бути зумовлена тим, що змістовне наповнення відповідних розділів проекту КК (Розділи 8.2 та 9.7) відбулося лише в липні 2021 року [9].

Надалі пропонуємо розглянути питання кримінальної відповідальності за умисне вбивство (спричинення смерті), нанесення шкоди здоров'ю працівнику правоохоронного органу у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, а також умисне знищення або пошкодження його майна, позбавлення особистої свободи (наприклад, у разі захоплення як заручника) в проекті нового КК, визначити спірні питання та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Ознайомлення з положеннями проекту КК дало можливість визначити, що кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів здебільшого передбачається ст.ст. 9.7.3 «Опір», 9.7.4 «Насильство у зв'язку з виконанням особою службових

повноважень чи професійних обов'язків, реалізацією суб'єктивного права чи виконанням юридичного обов'язку», 9.7.5 «Вплив на особу, яка виконує службові повноваження чи професійні обов'язки в інтересах держави чи суспільства», 9.7.10 «Злісна непокора владі» Розділу 9.7 «Злочини та проступки проти порядку публічного управління та авторитету держави» (Книга дев'ята «Злочини та проступки проти держави»), а також ст.ст. 8.2.2 «Втручання в діяльність прокурора, слідчого, детектива, дізнавача. ...», 8.2.3 «Перешкоджання діяльності органів правопорядку» Розділу 8.2 «Злочини та проступки проти сприяння правосуддю та діяльності органів правопорядку» (Книга восьма «Злочини та проступки проти правосуддя») [1].

Поряд з цим подальший аналіз положень проекту КК з врахуванням мети цього дослідження показав, що це питання вирішується не за рахунок статей, розміщених у розділах 9.7 «Злочини та проступки проти порядку публічного управління та авторитету держави» (ст.ст. 9.7.3, 9.7.4, 9.7.5 та 9.7.10) та 8.2 «Злочини та проступки проти сприяння правосуддю та діяльності органів правопорядку» (ст.ст. 8.2.2, 8.2.3), а за рахунок статей інших розділів Особливої частини проекту КК. Зокрема це статті, розміщені у наступних розділах проекту КК: Розділ 4.1 «Злочини проти життя людини» (ст. 4.1.5), Розділ 4.2 «Злочини та проступки проти здоров'я людини» (ст.ст. 4.2.6-4.2.8), Розділ 4.3 «Злочини проти ментальної та фізичної безпеки людини» (ст.ст. 4.3.1, 4.3.2), Розділ 4.4 «Злочини проти особистої свободи та гідності людини» (ст. 4.4.5), Розділ 7.1 «Злочини та проступки проти власності на речі» (ст. 7.1.7).

Забігаючи наперед зазначимо, що за проектом КК заподіяння шкоди здоров'ю працівнику правоохоронного органу у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків будуть охоплюватись відповідною статтею Розділу 4.2 «Злочини та проступки проти здоров'я людини» та потребуватимуть додаткової кваліфікації за відповідними статтями Розділу 9.7 «Злочини та проступки проти порядку публічного управління та авторитету держави» (у разі наявності ознак) за правилами сукупності (ст. 2.7.2 Розділу 2.7 «Множинність кримінальних

правопорушень» Книги 2 «Про кримінальне правопорушення» Загальної частини) [1]. Такий підхід узгоджується з положеннями Концепції реформування кримінального законодавства України, яка розміщена на вебсайті Нового Кримінального кодексу [10]. Таким чином, розробники проекту КК України вирішують питання, яке давно назріло [11, с. 474], а саме щодо усунення з кримінального законодавства спеціальних норм (ст. 112, 342-353, 376-379, 397-400 КК України), спрямованих на захист життя, здоров'я і власності окремої категорії осіб (спеціальний потерпілий), зокрема працівників правоохоронних органів.

В той же час аналіз норм Особливої частини проекту КК показав, що його розробники чомусь залишили спеціальний вид кримінальної відповідальності за погрозу спричинення смерті або заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю командирів в Розділі 10.1 «Злочини та проступки проти порядку підлеглості та військової честі» (ст.ст. 10.1.10 – злочин 5 ступеня та 10.1.11 – злочин 3 ступеня). І це при тому, що в Розділі 9.7 проекту КК такого спеціального виду кримінальної відповідальності щодо захисту працівників правоохоронного органу не встановлено. Такі дії, як ми вже зазначали вище, будуть охоплюватись ст.ст. 4.3.1 та 4.3.2 проекту КК, які за ступенем тяжкості хоча і співпадають зі ст.ст. 10.1.10 та 10.1.11 проекту КК, але з урахуванням положення п. 1 ч. 1 ст. 2.2.5 «Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочину...» (злочин, вчинений щодо особи у зв'язку з виконанням нею службових повноважень), їх ступінь тяжкості буде підвищено ще на один ступінь. Надалі ця розбіжність може бути вирішена шляхом виключення ст.ст. 10.1.10 та 10.1.11 з розділу 10.1 проекту КК.

Повертаючись до питання кримінальної відповідальності за умисне вбивство (спричинення смерті), нанесення шкоди здоров'ю працівнику правоохоронного органу у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, а також умисне знищення або пошкодження його майна, позбавлення особистої свободи пропонуємо співставити їх за ступенем тяжкості (санкціями) з аналогічними злочинами чинного КК України (ч. 2, 3 ст. 345, ст. 347, ст. 348, 349). Більш детально результати такого співставлення (порівняльного аналізу) відображені в таблицях 1-4.

Таблиця 1

Порівняння ст. 345 чинного КК України зі ст.ст. 4.2.6-4.2.8 проекту КК України

Чинна норма КК України	Норма проекту КК України
<p>Ч. 2. ст. 345 КК Умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, - карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк (злочин невеликої тяжкості – ст. 12 КК).</p>	<p>Стаття 4.2.8. Спричинення істотної шкоди здоров'ю Особа, яка спричинила істотну шкоду здоров'ю іншої особи, – вчинила злочин 1 ступеня.</p> <p><i>(з врахуванням п. 1 ч. 1 ст. 2.2.5 цей злочин буде 2 ступеня, де санкція згідно зі ст. 3.1.6 передбачає: штраф у розмірі від 500 до 1000 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від двох до трьох років)</i></p> <p>Стаття 4.2.7. Спричинення значної шкоди здоров'ю Особа, яка спричинила значну шкоду здоров'ю іншої особи, – вчинила злочин 3 ступеня.</p> <p><i>(з врахуванням п. 1 ч. 1 ст. 2.2.5 цей злочин буде 4 ступеня, де санкція згідно зі ст. 3.1.6 передбачає: ув'язнення на строк від чотирьох до шести років)</i></p>

Щодо змісту шкоди здоров'ю, яка заподіюється працівникові правоохоронного органу у зв'язку з виконанням службових обов'язків, то вона розкривається в ст. 1.3.3 проекту КК. Так, з огляду на положення ч. 2 ст. 345 КК та ст. 1.3.3 проекту КК шкода здоров'ю включає: істотну шкоду здоров'ю = легкі тілесні ушкодження (за чинним КК), значну шкоду здоров'ю = середньої тяжкості тілесні ушкодження (за

чинним КК). Ступінь тяжкості злочинів за ст.ст. 4.2.7 та 4.2.8, у врахуванням п. 1 ч. 1 ст. 2.2.5, буде збільшено на 1 ступінь. Таким чином, порівняння кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 345 КК та ст.ст. 4.2.7, 4.2.8 проекту КК показало, що за проектом КК покарання за аналогічні дії, передбачені ч. 2 ст. 345 КК, встановлюється більш суворе, ніж у чинному КК України.

Продовження таблиці 1

Чинна норма КК України	Норма проекту КК України
<p>Ч. 3 ст. 345 КК Умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу або його близьким родичам тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків – карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років (особливо тяжкий злочин – ст. 12 КК)</p>	<p>Стаття 4.2.6. Спричинення тяжкої шкоди здоров'ю Особа, яка спричинила тяжку шкоду здоров'ю іншої особи, – вчинила злочин 5 ступеня.</p> <p><i>(з врахуванням п. 1 ч. 1 ст. 2.2.5 цей злочин буде 6 ступеня тяжкості, де санкція згідно зі ст. 3.1.6 передбачає ув'язнення на строк від восьми до десяти років.)</i></p>

У разі заподіяння працівникові правоохоронного органу тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків наявною є ситуація,

коли за проектом КК України покарання за ці дії встановлюється менше суворе (за верхньою межею), ніж за ч. 3 ст. 345 КК України.

Таблиця 2

Порівняння ст. 348 чинного КК України зі ст. 4.1.5 проекту КК України

Чинна норма КК України	Норма проекту КК України
<p>Ст. 348 КК Вбивство або замах на вбивство працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків – караються позбавленням волі на строк від дев'яти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі (злочин особливо тяжкий – ст. 12 КК).</p>	<p>Стаття 4.1.5. Вбивство Особа, яка спричинила смерть іншій людині, – вчинила злочин 7 ступеня.</p> <p><i>(з врахуванням п.1 ч. 1 ст. 2.2.5 цей злочин буде 8 ступеня, де санкція згідно ст. 3.1.6 передбачає ув'язнення на строк від тринадцяти до шістнадцяти років)</i></p>

Ступінь тяжкості злочину за ст. 4.1.5 з врахуванням п.1 ч. 1 ст. 2.2.5 проекту КК буде збільшено на 1 ступінь. Також відповідно до ст. 4.1.3 «Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочинів на два ступеня» (наприклад, вчинення вбивства загальнонебезпечним способом) та ст. 4.1.4 «Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь (наприклад, способом, що має харак-

тер особливого мучення) ступінь тяжкості злочину за ст. 4.1.5 також може бути збільшена. Проте вбивство працівника правоохоронного органу без врахування положень ст.ст. 4.1.4, 4.1.5 буде дорівнювати злочину 8 ступеня тяжкості. Як можемо побачити, за вбивство працівника правоохоронного органу в проекті КК встановлюється більш суворе покарання, ніж у чинному КК України (ст. 348 КК).

Таблиця 3

Порівняння ст. 347 чинного КК України зі ст. 7.1.7 проекту КК України

Чинна норма КК України	Норма проекту КК України
<p>Ч. 1. ст. 347 КК</p> <p>Умисне знищення або пошкодження майна, що належить працівникові правоохоронного органу, ... чи їхнім близьким родичам у зв'язку з виконанням службових обов'язків працівником правоохоронного органу (у тому числі у минулому) – караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років (кримінальний проступок / злочин невеликої тяжкості – ст. 12 КК).</p>	<p>Стаття 7.1.7. Знищення чи пошкодження чужої речі</p> <p>Особа, яка знищила чи пошкодила чужу річ, що спричинило істотну майнову шкоду, – вчинила злочин 1 ступеня.</p> <p>(з врахуванням п.1 ч. 1 ст. 2.2.5 цей злочин буде 2 ступеня, де санкція згідно ст. 3.1.6 передбачає: штраф у розмірі від 500 до 1000 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від двох до трьох років)</p>

Відповідно до ст. 1.3.2 «Розрахункова одиниця» та п. 2 ч.1 ст. 1.3.4. «Розміри майнової шкоди» проекту КК «істотна майнова шкода» дорівнює $\geq (200 \times 100 \text{ грн.})$ 20 000 грн. Відповідно до ст. 2.2.3 «Майнова шкода як ознака складу злочину, яка підвищує ступінь тяжкості злочину» тяжкість злочину підвищується, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, відповідно: 1) на 2 ступеня – якщо спричинено значну майнову шкоду (відповідно до ст. 1.3.2 та п. 3 ч.1 ст. 1.3.4. вона дорів-

нює $\geq 200 \times 1000 \text{ грн.} = 200\,000 \text{ грн.}$), або 2) на 4 ступеня – якщо спричинено тяжку майнову шкоду (відповідно до ст. 1.3.2 та п. 4 ч. 1 ст. 1.3.4. вона дорівнює $\geq 200 \times 10000 \text{ грн.} = 2\,000\,000 \text{ грн.}$). Як бачимо, у проекті КК спостерігається більш диференційований підхід (враховується розмір заподіяної майнової шкоди) із встановлення кримінальної відповідальності за аналогічні дії, передбачені ч. 1 ст. 347 КК, а також встановлюється більш суворе покарання, ніж у чинному КК України.

Продовження таблиці 3

Чинна норма КК України	Норма проекту КК України
<p>Ч. 2 ст. 347 КК</p> <p>Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років (злочин особливо тяжкий – ст. 12 КК).</p>	<p>Такі дії будуть охоплюватись не тільки ст. 7.1.7 «Знищення чи пошкодження чужої речі», а і статтями інших розділів Особливої частини проекту КК (в залежності від наслідків).</p>

Зміст тяжкої шкоди в проекті КК викладено в статті 2.1.10 «Тяжка шкода». Зокрема, закріплюються види тяжкої шкоди, яка заподіюється кримінальним правопорушенням, а саме: 1) тяжка шкода здоров'ю (п. 3 ч. 1 ст. 1.3.3 проекту КК) – співпадає за змістом з тяжкими тілесними ушкодженнями людині за чинним КК; 2) тяжка май-

нова шкода (п. 4 ч. 1 ст. 1.3.4 проекту КК), а також інші види шкоди, зазначені у п. 3-10 ч. 1 ст. 2.1.10. Далі пропонуємо розглянути певні варіанти кваліфікації за проектом КК випадків заподіяння шкоди, передбачених чинною ч. 2 ст. 347 КК.

Варіант 1. Якщо знищення чи пошкодження чужої речі заподіяло тяжку шкоду

(майнову): стаття 7.1.7. (злочин 1 ступеню) зі збільшенням ступеню тяжкості на 4 (п. 2 ч. 1 ст. 2.2.3) = 5 ступінь (ув'язнення на строк від шести до восьми років). Але за правилами, визначеними ст. 2.2.6 «Визначення ступеня тяжкості злочину за наявності ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину» та ст. 2.2.7 «Алгоритм визначення ступеня тяжкості злочину» (ч. 3–7), слід врахувати п. 1 ч. 1 ст. 2.2.5 (підвищення ступеня тяжкості злочину на 1 ступінь). Остаточно будемо мати злочин 6 ступеня (ув'язнення на строк від восьми до десяти років).

Варіант 2. Якщо знищення чи пошкодження чужої речі заподіяло тяжку шкоду (здоров'ю) з необережності: крім ст.7.1.7, буде додаткова кваліфікація за ст. 4.2.9 «Спричинення тяжкої шкоди здоров'ю з необережності», – злочин 3 ступеня (штраф у розмірі від 1 000 до 2 000 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від трьох до чотирьох років).

Варіант 3. Якщо знищення чи пошкодження чужої речі спричинило загибель людини (з необережності): крім ст.7.1.7, буде додаткова кваліфікація за ст. 4.1.6 «Необережне спричинення смерті» – злочин 5 ступеня (ув'язнення на строк від шести до восьми років).

Варіант 4. Якщо знищення чи пошкодження чужої речі спричинило загибель двох і більше людей (з необережності): крім ст.7.1.7, буде ще додаткова кваліфікація за ст. 4.1.6 «Необережне спричинення смерті» (злочин 5 ступеня), але з урахуванням вимог ст. 4.1.3 «Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість

злочинів на два ступеня» (п. 1 ч. 1 вчинення злочину, що спричинив смерть двох чи більше людей) тяжкість злочину буде збільшено до 7 ступеню (ув'язнення на строк на строк від десяти до тринадцяти років).

З наведеного можна зробити висновок, що за проектом КК відповідальність за аналогічні дії (передбачені чинною ч. 2 ст. 347 КК) хоч і встановлюється більш диференційована, але покарання передбачається менш суворе, ніж у чинному КК України. Також Розділом 7.1 «Злочини та проступки проти власності на речі» та ст.ст. 2.2.4, 2.2.5 проекту КК взагалі не передбачено збільшення ступеня тяжкості злочину у разі його вчинення загальнонебезпечним способом, що не можна залишати поза увагою. І це при тому, що п. 16 ч. 2 ст. 13.1 проекту КК визначається «загальнонебезпечний спосіб» як спосіб, який спричиняє шкоду чи створює реальну небезпеку спричинення шкоди невизначеній кількості осіб (вчинення вибуху, підпалу, затоплення, використання радіоактивних матеріалів, отруйних речовин, збудників інфекційних захворювань) [1]. Фактично такий спосіб, на відміну від чинного КК України, вже включає підпал та вибух, що є цілком обґрунтованим (підпал і вибух є різновидами загальнонебезпечного способу). У зв'язку з цим пропонується доповнити ст. 7.1.2 «Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочинів на два ступеня» за зразком ст. 4.1.3 (Розділ 4.1 «Злочини проти життя людини»), ст. 4.2.4 (Розділ 4.2 «Злочини та проступки проти здоров'я людини») проекту КК.

Таблиця 4

Порівняння ст. 349 чинного КК України зі ст. 4.4.5 проекту КК України

Чинна норма КК України	Норма проекту КК України
<p>Ст. 349 КК Захоплення або тримання як заручника працівника правоохоронного органу чи їх близьких родичів з метою спонукання як умови звільнення заручника – караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років (злочин особливо тяжкий – ст. 12 КК).</p>	<p>Стаття 4.4.5. Позбавлення особистої свободи людини Особа, яка: 1) без передбачених законом підстав затримала чи заарештувала людину, 2), 3) захопила людину або 4) позбавила її особистої свободи в будь-якій іншій формі – вчинила злочин 3 ступеня</p> <p>(санкція згідно зі ст. 3.1.6 передбачає: штраф у розмірі від 1 000 до 2 000 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від трьох до чотирьох років).</p>

Дії, пов'язані із захопленням або триманням працівника правоохоронного органу як заручника в проєкті КК охоплюються ст. 4.4.5, яка розміщена в Розділі 4.4 «Злочини проти особистої свободи та гідності людини» і віднесена до злочину 3 ступеня. В той же час у разі наявності ознаки складу злочину, яка закріплена п. 1 ч. 1 ст. 4.4.3 Розділу 4.4 (поєднаного з примушуванням органу державної влади, органу місцевого самоврядування, міжнародної організації чи представництва іноземної держави, фізичної чи юридичної особи вчинити дію або утриматися від вчинення дії як умови звільнення заручника) ступінь тяжкості злочину за ст. 4.4.5 підвищується ще на 2 ступені, і остаточно може становити злочин 5 ступеня (санкція згідно ст. 3.1.6 проєкту КК передбачає ув'язнення на строк від шести до восьми років). При цьому за правилами, визначеними ч. 5 ст. 2.2.6 «Визначення ступеня тяжкості злочину за наявності ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину» та ч. 6 ст. 2.2.7 «Алгоритм визначення ступеня тяжкості злочину» ще додаткова ознака, передбачена п.1 ч. 1 ст. 2.2.5 (у нашому разі – це вчинене щодо працівника правоохоронного органу) – не впливає на підвищення тяжкості злочину (ст. 4.4.5) ще на 1 ступінь. Отже, за проєктом КК України за аналогічні дії (передбачені чинною ст. 349 КК) покарання встановлюється значно менш суворе, ніж в чинному КК України.

Проведений порівняльний аналіз ст.ст. 345, 347, 348, 349 чинного КК України зі ст.ст. 4.1.5, 4.1.6, 4.2.6-4.2.8, 4.4.5, 7.1.7 проєкту КК дає можливість стверджувати, що в своїй більшості в проєкті КК за аналогічні злочини передбачається посиленна кримінальної відповідальності. Проте проєктом КК відповідальність за аналогічні дії, передбачені чинними ч. 3 ст. 345, ч. 2 ст. 347, ст. 349 КК України, хоч і встановлюється більш диференційовано, але покарання передбачається менш суворе, ніж у чинному КК України, що не є виправданим. Останнє навряд чи може бути пов'язане з гуманізацією відповідальності за кримінальні правопорушення проти працівників правоохоронних органів під час реалізації розробниками проєкту КК концепції побудови його за моделлю «маленького, але суворого» [10]. Забігаючи наперед, зазначимо, що посилення кримінальної відповідальності в проєкті КК

за розглядувані злочини навряд чи можна буде уникнути, враховуючи наявну репресивну спрямованість в більшості наявних законодавчих ініціатив із внесення змін та доповнень до чинного КК України, зареєстрованих у Верховній Раді України, та загалом наявну криміногенну ситуацію в Україні. Як влучно зазначають вчені-криміналісти, гуманізація кримінальної відповідальності не є трендом сьогодення [12, с. 216]. Також збереження позиції посиленої кримінальної відповідальності за злочини проти працівників правоохоронних органів є виправданою, узгоджується з загальною позицією в кримінально-паровій науці, що працівники правоохоронних органів перебувають у більш небезпечних умовах, ніж інші громадяни, а відповідно, їх життя та здоров'я повинні захищатись більш посилено. Також цей підхід не суперечить і положенням Конституції України, що змістовно описано в одному з висновків Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя «Щодо відповідності положенням Конституції України Проєкту Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо поширення спеціального правового захисту на колишніх працівників правоохоронних органів №6259 від 29.03.2017» [13].

Подальший аналіз проєкту нового КК України в межах обраної тематики показав неможливість віднесення до ознак складу злочину, які підвищують його тяжкість, такої ознаки, як «заподіяння тяжкої шкоди особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків у минулому», у зв'язку з її відсутністю у вище згаданому проєкті. Хоча в чинному КК України така ознака врахована в диспозиції ст. 347 КК. Загалом питання кримінально-правового захисту колишніх правоохоронців неодноразово піднімалось у наукових дослідженнях вітчизняних вчених з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн [6, с. 107-120; 7, с. 80-104; 8, с. 12; 14, с. 13]. Проте розробники проєкту КК це питання залишили поза увагою. У зв'язку з цим вбачається доцільним внести відповідні зміни до п.1. ч.1 ст. 2.2.5 «Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь».

Підсумовуючи все викладене вище, зазначимо, що проведений аналіз положень проєкту КК (станом на 18.01.2022) в частині новацій з кримінально-правової

охорони службової діяльності працівників правоохоронних органів дає можливість побачити можливі перспективи / сильні сторони (strengths) та проблемні питання (weaknesses) застосування окремих його положень, які в подальшому потребують додаткового обговорення та вирішення. Зокрема, це стосується: 1) перегляду в проєкті КК обґрунтованості пом'якшення відповідальності за аналогічні дії, передбачені ч. 3 ст. 345, ч. 2 ст. 347, ст. 349 КК України; 2) розширення переліку ознак складу злочину, які підвищують ступінь тяжкості

(ст.ст. 2.2.4, 2.2.5 проєкту КК), зокрема вчинення злочину загальнонебезпечним способом, а також щодо особи (чи її близької особи) у зв'язку з виконанням нею службових повноважень (у тому числі у минулому).

Надалі вважаємо, що наведені зауваження та пропозиції привернуть увагу членів робочої групи проєкту КК та стануть у нагоді, а також є доцільним проводити подальше дослідження питання трансформації кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів в проєкті КК.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Текст проєкту Кримінального кодексу України станом на 18.01.2022. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-18-01-2022.pdf> (дата звернення: 01.02.2022).
2. Питання Комісії з питань правової реформи : Указ Президента України від 07.08.2019 р. № 584/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019#Text> (дата звернення: 01.02.2022).
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 № 2341-III (в редакції від 05.01.2022). URL: <https://bit.ly/3g8V9Kv> (дата звернення: 01.02.2022).
4. Єрмолаєва-Задорожня С.В. Кримінологічна характеристика перешкоджання службовій діяльності працівників правоохоронних органів та його запобігання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2019. 18 с.
5. Метельський І.Д. Працівник правоохоронного органу як учасник кримінально-правових відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сталіса НАПрНУ. Харків, 2019. 247 с.
6. Сийплікі М.В. Кримінально-правовий захист охоронної діяльності в Україні : монографія. Харків : Панов, 2019. 614 с.
7. Кирбят'єв О.О. Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 446 с.
8. Беленок В.П. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 20 с.
9. Текст проєкту Кримінального кодексу України станом на 25.07.2021. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/08/12/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-25-07-2021-1.pdf> (дата звернення: 05.01.2022).
10. Концепція реформування кримінального законодавства України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/concept> (дата звернення: 05.01.2022).
11. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / А.А. Васильєв, О.О. Житний, Є.О. Гладкова та ін.; за заг. Ред. О.М. Литвинова. Харків : Право, 2020. 656 с.
12. Письменський Є.О. Гуманізація кримінальної відповідальності у фокусі сучасної практики законотворчості в Україні. *Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства*: матеріали Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 18–19 листопада 2016 року). Івано-Франківськ : РВВ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2016. С. 213–218.
13. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя щодо відповідності положенням Конституції України Проєкту Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо поширення спеціального правового захисту на колишніх працівників правоохоронних органів № 6259 від 29.03.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61454 (дата звернення: 01.02.2022).
14. Гладкова Є.О. Кримінально-правовий захист працівників правоохоронних органів : наук.-метод. рекомендації. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. 48 с.